

«Lappjævel!» av Kathrine Nedrejord, Aschehoug 2020

Temaet mobbing kan være ekstra vanskelig for enkelte elever. Vær oppmerksom på det i sammenheng med arbeidet og spørsmålene. En av oppgavene til før-arbeidet er lagt opp slik at elevene kan notere ned tanker for seg selv. Etterpå kan du samle inn og gjøre en anonymisert oppsummering. Slik kan alle skal få samme mulighet til å dele tankene sine.

Kort forhistorie til boka:

Vi er i Finnmark på 1950-tallet, og samiske Sammol skal begynne på internatskole. Han kan ikke norsk, men loven sier at han skal i norsk skole, og faren hans følger ham derfor dit. Men Sammol vil ikke. Og det blir ikke bedre når rektor Rygh tar ham med inn i skolebygget og insisterer på å kalle ham Samuel.

[Les mer om boka her](#)

FØR LESING:

Hva er diskriminering?

- Skriv ned dine assosiasjoner til ordet.
- Del tanker du har om det.
- Lag et felles tankekart og/eller oppsummering på tavla basert på elevenes anonyme assosiasjoner og tanker.

Videre:

Gjennomfør en klassesamtale med utgangspunkt i spørsmål som:

- Vet dere hva en internatskole er?
- Hvordan tror dere det var å gå på skole på 1950-tallet?
- Hva tror dere var likt og ulikt?
- Er det for eksempel noen som har snakket med besteforeldrene sine om hvordan de hadde det på skolen?
- Hvorfor tror dere Sammol må på en norsk internatskole?
- Hvorfor tror dere rektoren kaller ham for Samuel?

[Les om internatskole for samiske barn her](#)

[Les om samenes historie her](#)

[Her kan du se en video om samenes historie](#)

Se på bokomslag og snakk om tittelen.

- Hva legger dere merke til når dere ser på omslaget?
- Synes dere at forsiden uttrykker en bestemt stemning eller følelse? Prøv å beskrive hva dere tenker når dere ser på bildet.
- Hvorfor tror dere man bare ser beinet til Sammol på bildet?
- Hvordan forstår dere tittelen?
- Hvem tror dere sier ordet i tittelen?

UNDERVEIS:

Les boka i sin helhet. De av elevene som har krav på lydbok kan benytte seg av det. Det kan også være en god ide å sette av tid i lesetimer, i spisetid og gjerne i KRLE/historietimer til å lese boka høyt for klassen. Dette kan gjøre det enklere for deg som lærer å gjennomføre lesestopp, ved å stoppe opp ved vanskelige ord eller krevende partier i boka. Du har også muligheten til å sette av noen minutter til å prate om det du har lest for elevene i den bestemte leseøkta.

ETTER LESING:

1. Snakk kort om boka - klassesamtale

Gi elevene muligheten til å ta opp ting de lurte på mens de leste, slik at alle har en umiddelbar forståelse av bokas innhold.

2. Personlig mening - individuelt arbeid

Be elevene ta stilling til utdraget:

- Likte du boka?
- Hva er de tre viktigste grunnene til at du liker/misliker teksten?

3. Del leseopplevelsen - gruppesamtale

Elevene jobber i grupper på 4-5 elever. Be dem dele tankene fra punkt 2 over og deretter snakke sammen i gruppen om hva de synes er bra og/eller dårlig med teksten, og hva de eventuelt synes kunne vært bedre.

4. Klassesamtale

Etter at elevene først har jobbet individuelt med å formulere sin egen leseopplevelse og deretter prøvd ut og kanskje reformulert disse tankene i en mindre og trygg setting, kan elevene snakke i hel klasse.

For å få til litterære samtaler som utvikler elevenes leseglede og engasjement for litteratur, er det ofte en fordel å ta utgangspunkt i den personlige leseopplevelsen til elevene. Begynn derfor gjerne med spørsmål som: «Hva handlet dette om?» eller «hva skjedde her?» og la samtalen utvikle seg ved å formulere åpne og autentiske spørsmål som bygger videre på elevenes svar – da opplever elevene at leseopplevelsene deres blir hørt og tatt på alvor.

I tillegg kan ett eller flere av følgende mer spesifikke spørsmål inngå i diskusjonen av boka:

- Hvilket inntrykk får dere av Sammol?
- Hvordan vil dere beskrive skolen?
- Hva synes dere om rektor Rygh?
- Hvorfor tror dere ikke Sammol får lov til å snakke samisk?
- Finn eksempler i boka der Sammol blir utsatt for mobbing og diskriminering.
- Hvordan tror dere det er å være Sammol?
- Hvilket inntrykk får dere av pappaen til Sammol?
- Hvordan vil dere beskrive forholdet mellom Sammol og pappaen hans?
- Hva tror dere pappaen tenker om situasjonen? Prøv å begrunne svaret ved å finne spor i boka.
- Hvordan vil dere beskrive Isko? Hvor gammel tror dere han er?
- Hvorfor tror dere Sammol gjør som Isko sier?

- Hvorfor tror dere Isko oppfører seg slik han gjør?
- Hvilket inntrykk får dere av de andre guttene?
- Hvordan tror dere det er å være Sammol?
- Hva tror dere Sammol mener når han sier at «Jeg har flytta inn i et mareritt»?
- Hvordan ville dere reagert hvis dere hadde vært i en liknende situasjon?
- Hvordan synes dere han bør håndtere situasjonen han står i? Har dere noen tips til Sammol?
- Hva hadde dere gjort hvis dere hadde vært en av guttene på sovesal Furu?
- Hvordan tolker dere utsagnet nederst på side 73: «Å lære norsk er ikke bare å lære språket. Det gjelder å klippe vekk alt som ikke passer inn»?

5. Lag spørsmål til boka – gruppeoppgave

Sett elevene i grupper på 3-4 og be dem lage en felles liste med spørsmål til boka. For at det skal være en så fri og åpen oppgave som mulig, forsøk å ikke avgrense med antall spørsmål. Si heller at de skal komme med så mange spørsmål som mulig innenfor en viss tidsramme (15, 20, 30 minutter, etc.). Oppmuntre elevene til å stille spørsmål om ting de faktisk lurer på, eller lage faktaspørsmål fra bokens innhold som de tror de andre i klassen kan klare å svare på.

Når de har jobbet ut tiden kan gruppa dele spørsmålene sine med resten av klassen. Eventuelt kan du samle inn alle spørsmålene og lage en liste, redigere den og dele den ut tilbake til elevene. En ekstra oppgave du da kan gi dem som en del av etterarbeidet er å svare på spørsmålene med hele setninger. Kanskje som hjemmearbeid?

6. Vurderende klassesamtale - spør elevene

- Hvordan var det å lese denne boka? Var den lett å lese eller vanskelig å lese?
- Hvordan svarte boka til de forventningene dere hadde før dere begynte lesingen?
- Hva likte dere med *Lappjævel*!?
- Og hva likte dere ikke?

7. Hovedtemaet i boka er mobbing. Snakk sammen og jobb videre med spørsmåla nedenfor:

1. Mobbing og erting er ikke det samme. Hva er forskjellen? Diskuter sammen to og to, og lag en oversikt. (Dere kan lage en digital framstilling eller tegne og skrive på et ark. Lag en felles oversikt i klassen til slutt).
2. Hva er rasisme? (Diskriminering ut fra hudfarge, religion, etnisitet, kultur). Og hva er en fordom? (danne seg ei negativ mening på forhånd, tro noe uten å vite)
3. «Samene ble systematisk mobbet av den norske staten». Forsøk deg som historiker og finn begrunnelser for påstanden. Vær kritisk til kildene du finner.
4. En av de verste mobberne, hvordan har han det egentlig? Hvilke grunner kan det være til at noen plager, ert, utestenger og mobber andre? Hva kan man gjøre for å hjelpe dem som ikke er grei med andre? Hva synes du medelev/lærer/rektor/ foreldre bør gjøre?»

5. Hvilke rettigheter har elever dersom de ikke har det bra på skolen? Søk på internett og/eller snakk med læreren/rektor/den sosialpedagogiske rådgiveren på skolen.
6. Opplæringsloven skriv at alle elever har rett til å ha det bra på skolen:

«§ 9 A-3.Nulltoleranse og førebyggjande arbeid

Skolen skal ha nulltoleranse mot krenking som mobbing, vald, diskriminering og trakassering.

Skolen skal førebyggje brot på retten til eit trygt og godt skolemiljø ved å arbeide kontinuerleg for å fremje helsa, trivselen og læringa til elevane.

Hva innebærer en nulltoleranse? Hva mener de skal til for at skolemiljøet er trygt og godt? Hva er viktige faktorer for trivsel? Hvilken rolle spiller læreren? Hva med politikerne?

- Det er også slik at det er elevenes egne opplevelser av hvordan de har det på skolen, som er avgjørende. Hvorfor er det slik, tror du? [Kilde her](#)
- Lag en informasjonsfilm om antirasisme og mot diskriminering som viser hvordan en kan en god alliert i kampen mot rasisme og diskriminering for de andre klassene på skolen. Jobb i grupper og bruk det dere har lært fra denne boka. Del oppgaven mellom dere slik at noen grupper lager for småtrinnene og andre for mellomtrinnene. Pass på at dere tilpasser innholdet for målgruppen.

[Les en kronikk om samer og hverdagsrasisme her](#)

Hvorfor feirer vi samenes nasjonaldag? [Les mer her](#)

Ekstra:

Podkast:

[Her kan du høre forfatter Kathrine Nedrejord i samtale med elever om boka Lappjævel!](#)

LÆREPLANMÅL

Alle læreplanmålene er ikke dekket av oppgavene og aktivitetene som er laget til boka, men dere kan utvide og velge å trekke inn andre kompetansemål også.

Norsk:

- lese lyrikk, noveller, fagtekstar og annan skjønnlitteratur og sakprosa på bokmål og nynorsk, svensk og dansk og samtale om formål, form og innhald
- lytte til og vidareutvikle innspel frå andre og grunngi egne standpunkt i samtalar
- reflektere etisk over korleis eleven framstiller seg sjølv og andre i digitale medium
- utforske og beskrive samspelet mellom skrift, bilete og andre uttrykksformer og lage egne samansette tekstar

KRLE:

- bruke filosofiske tenkemåtar i samtale og undring
- utforske og beskrive egne og andre sine perspektiv i etiske dilemma knytt til kvardags- og samfunnsutfordringar

Samfunnsfag:

- reflektere over kvifor konflikstar oppstår, og drøfte korleis den enkelte og samfunn kan handtere konflikstar
- utforske ulike sider ved mangfald i Noreg og reflektere over menneska sine behov for å vere seg sjølve og for å høyre til i fellesskap
- drøfte kva likeverd og likestilling har å seie for eit demokrati, og utvikle forslag til korleis ein kan motarbeide fordommar, rasisme og diskriminering
- reflektere over korleis ein sjølv og andre deltek i digital samhandling, og drøfte kva det vil seie å bruke dømmekraft sett i lys av reglar, normer og grenser

Kunst og handverk:

- utforske og reflektere over korleis kjensler og meiningar blir viste i kunst og bruke symbolikk og farge til å uttrykkje kjensler og meiningar i egne arbeid

Matematikk:

- Kompetansemål: logge, sortere, presentere og lese data i tabellar og diagram og grunngi valet av framstilling

Kroppsøving:

- forstå ulikskapar mellom seg sjølv og andre og delta i bevegelsesaktivitetar som kan vere tilpassa ikkje berre egne føresetnader, men òg andre sine